

UPRAVLJANJE RIZICIMA KAO SASTAVNI DIO PROCESA STRATEŠKOG PLANIRANJA

Davor Kozina, načelnik Službe za metodologiju i standarde

MFIN, Uprava za harmonizaciju unutarnje revizije i financijske kontrole

lipanj 2011.

Sadržaj

- Uvod u upravljanje rizicima
- Pretpostavke za djelotvorno upravljanje rizicima
- Ciklus upravljanja rizicima
- Praktični primjer

Upravljanje rizicima kao sastavni dio procesa strateškog planiranja

- za definirane ciljeve i načine ostvarenja potrebno je utvrditi rizike koji mogu utjecati na njihovo ostvarenje
- Svrha upravljanja rizicima je smanjiti opseg neizvjesnosti koja bi mogla biti prijetnja poslovnoj uspješnosti obveznika, predvidjeti izmijenjene okolnosti i pravovremeno reagirati na njih

Upravljanje rizicima kao sastavni dio procesa strateškog planiranja

Proces upravljanja rizicima sadrži sljedeće korake:

- utvrđivanje rizika**
- procjena rizika**
- postupanje po rizicima
- praćenje i izvješćivanje o upravljanju rizicima

Upravljanje rizicima - regulativa

- Zakon o sustavu unutarnjih financijskih kontrola u javnom sektoru (NN 141/06)
  - donošenje strategije upravljanja rizicima – odgovornost čelnika korisnika proračuna (odredba članka 11. Zakona)
- Smjernice za provedbu procesa upravljanja rizicima kod korisnika proračuna (rujan 2009.)
  - uređuju organizacijske pretpostavke i metodologiju upravljanja rizicima
  - www.mfin.hr/hr/upravljanje-rizicima-1-2

Smjernice za provedbu procesa upravljanja rizicima kod korisnika proračuna

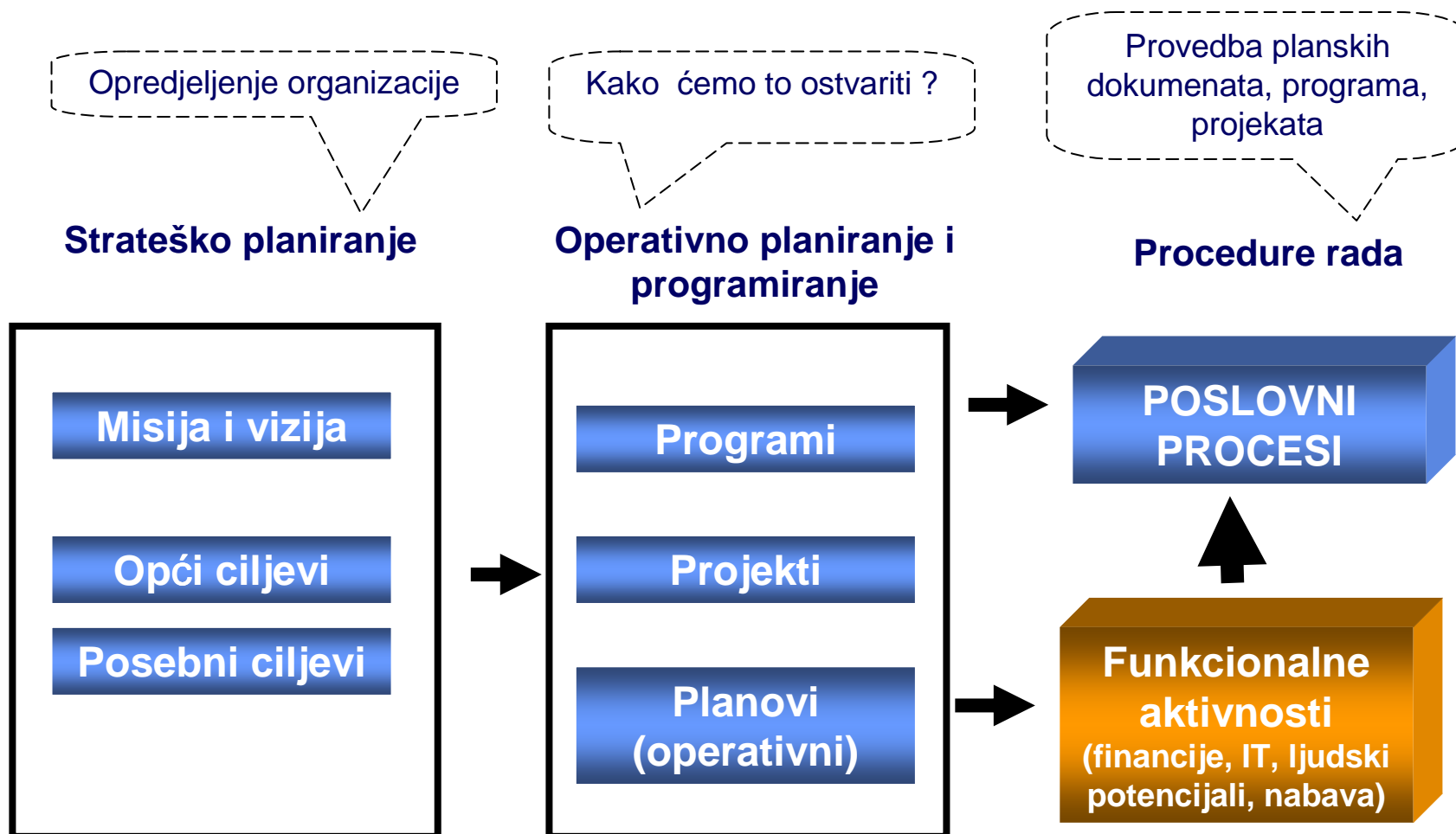
- organizacijske pretpostavke za upravljanje rizicima
  - imenovanje osoba odgovornih za koordinaciju aktivnosti u procesu upravljanja rizicima na razini obveznika
  - imenovanje koordinatora za rizike
  - donošenje odluke o ustrojavanju registra rizika
  - uspostava prikladnog modela izvješćivanja o rizicima

Smjernice za provedbu procesa upravljanja rizicima kod korisnika proračuna

- provođenje propisane metodologije, za što je preduvjet:
  - jasno definiranje ciljeva na svim razinama pojedinog obveznika te
  - usklađenost i povezanost ciljeva na svim hijerarhijskim razinama pojedinog obveznika (strateški ciljevi povezani s programima u proračunu i s ciljevima ustrojstvenih jedinica putem godišnjih planova rada)

SUSTAVAN NAČIN UPRAVLJANJA

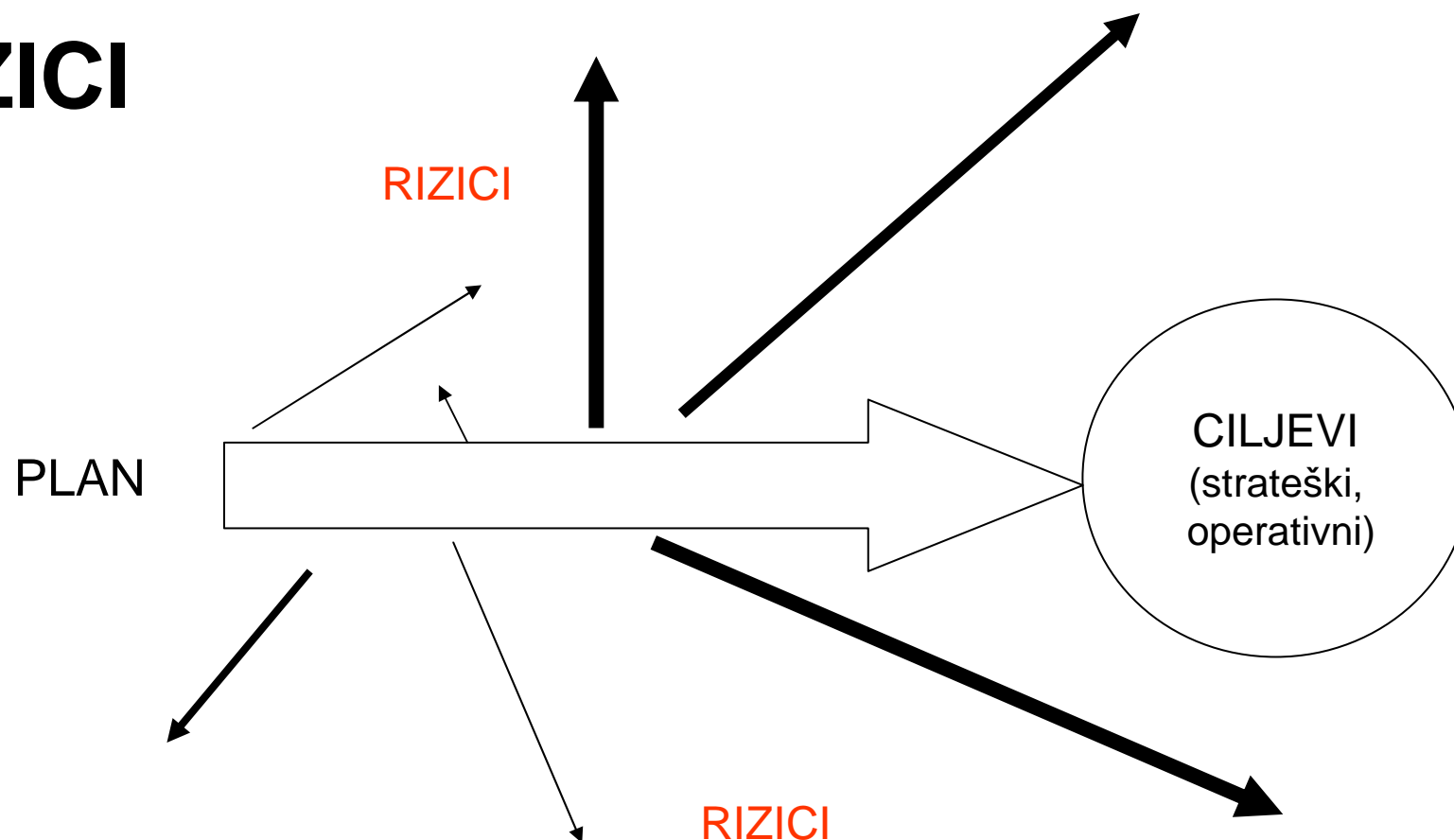

Što je rizik?

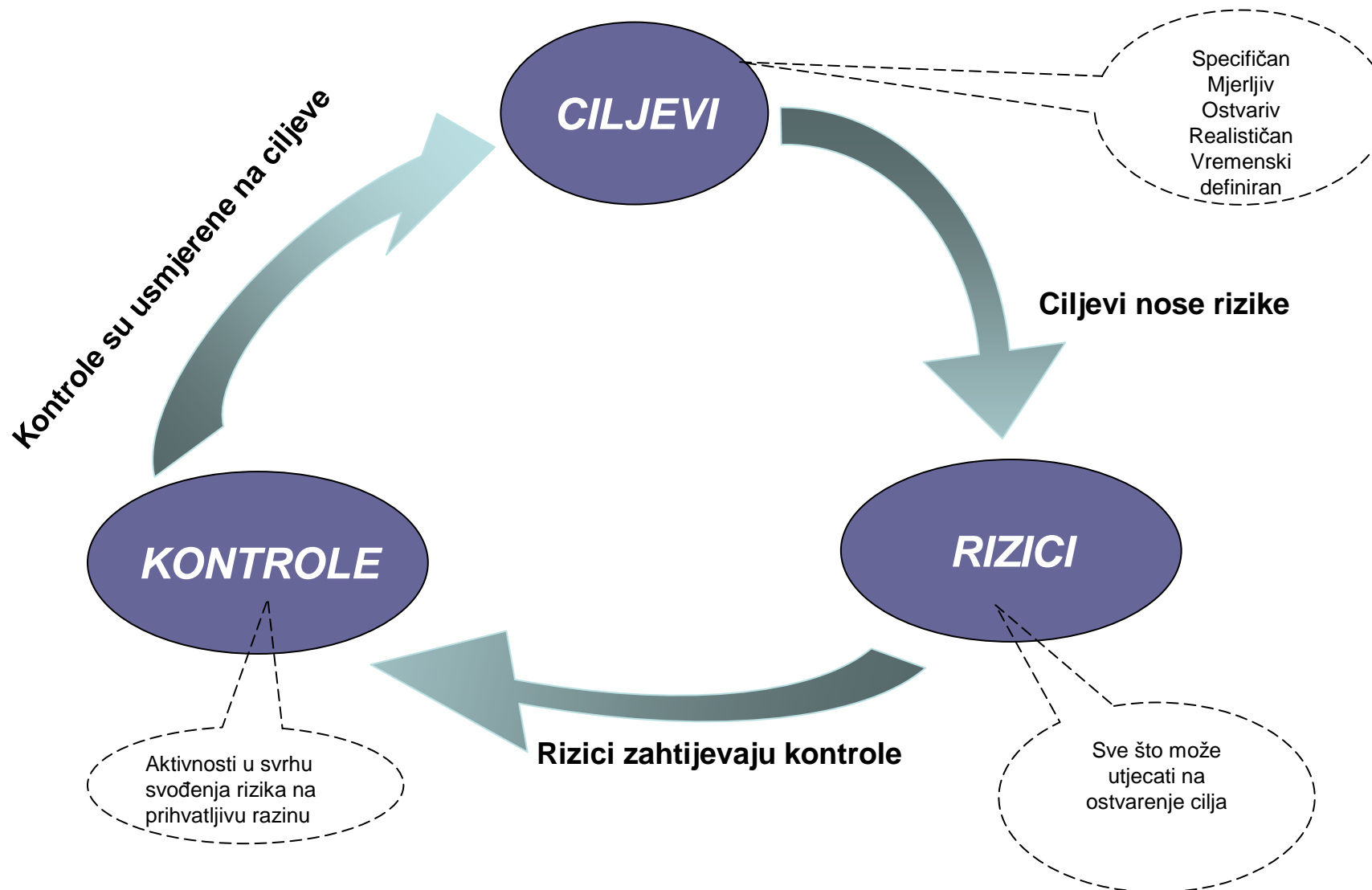
- **Rizik** je mogućnost nastanka događaja koji mogu nepovoljno utjecati na ostvarenje ciljeva.
(čl. 5. Zakona o PIFC-u)
- Rizik - sve što predstavlja prijetnju ostvarenju ciljeva, programa ili pružanja usluga građanima
- Izgubljene mogućnosti (prilike) također se smatraju rizikom

RIZICI

1. Postoje i imaju negativan učinak na ostvarivanje ciljeva
2. Neizbježni su i svaki obveznik treba poduzeti radnje na način da može opravdati razinu do koje ih tolerira
3. Potreba za upravljanjem rizicima

Uvod u upravljanje rizicima: CILJEVI – RIZICI - KONTROLE

Primjeri rizika u javnom sektoru

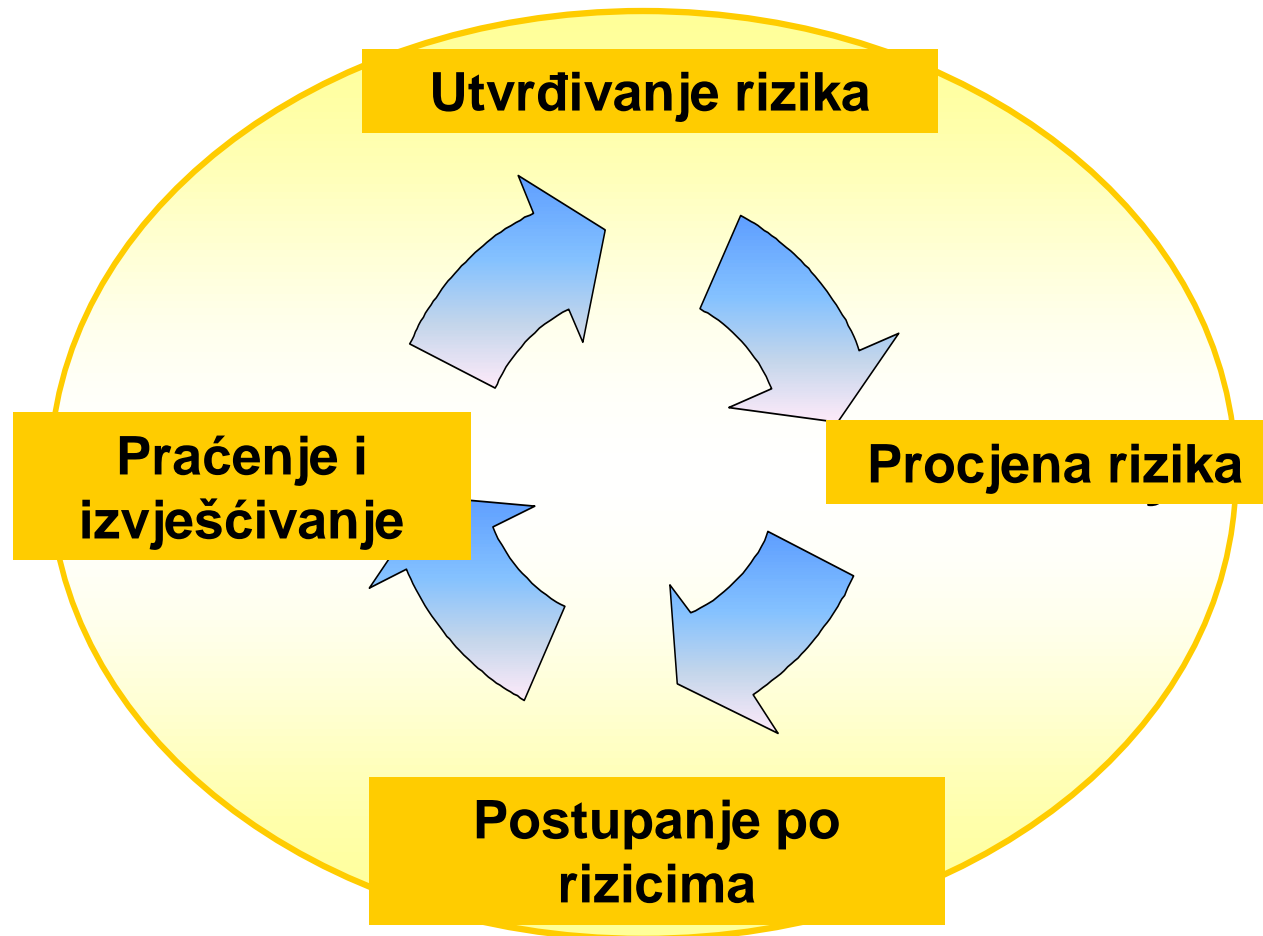
- sve što može naštetiti ugledu obveznika i smanjiti povjerenje javnosti
- nepravilno i nezakonito poslovanje, ali i neekonomično, neučinkovito ili nedjelotvorno upravljanje javnim sredstvima
- nepouzdana izvješćivanja
- nesposobnost reagiranja na promijenjene okolnosti

Prednosti učinkovitog upravljanja rizicima

- bolje odlučivanje i ostvarenje ciljeva
- bolje predviđanje i optimiziranje raspoloživih resursa
- bavljenje prioritetima
- jačanje povjerenja u upravljački sustav u javnom sektoru

Ciklus upravljanja rizicima

Ciklus upravljanja rizicima

- 1. korak: **Utvrdivanje rizika**

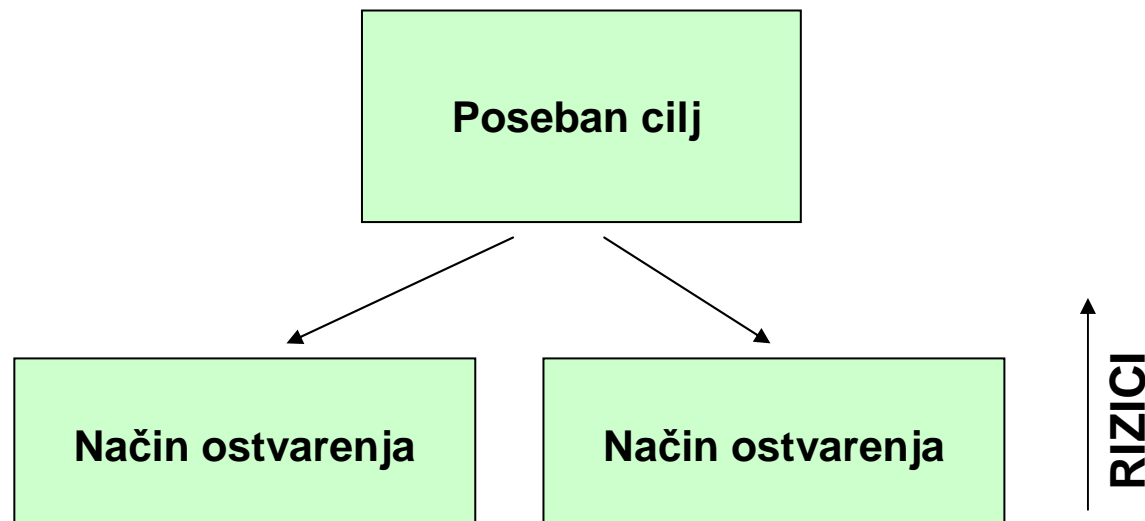
Utvrdjivanje rizika

- Rizici se utvrđuju na razini posebnog cilja i načina ostvarenja
- Osnovno pitanje pri utvrđivanju rizika
  - Zašto se ovaj cilj ne bi mogao ostvariti i koji je uzrok tome?

Utvrđivanje rizika na strateškoj razini

- najprije se utvrđuju rizici na razini načina ostvarenja, a zatim na razini posebnog cilja

Tipologija rizika – glavne skupine rizika

- Vanjski i unutarnji rizici

- Vanjski rizici odnose se na:
vanjsko okruženje

- Unutarnji rizici odnose se na rizike vezane uz:
  - planiranje, procese i sustave
  - zaposlenike i organizaciju
  - zakonitost i ispravnost
  - komunikaciju i informacije

Tipologija rizika – glavne skupine rizika

Glavne grupe rizika		Područja koja treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja potencijalnih rizika
Vanjski	1. Rizici koji se odnose na vanjsko okruženje/izvan korisnika proračuna	<ul style="list-style-type: none"> - Makro okruženje (geopolitički, ekonomski, prirodne katastrofe i slično) - Političke odluke i prioritete izvan korisnika proračuna (Hrvatski sabor, Vlada RH, Europska komisija i sl.) - Vanjski partneri (građani, drugi korisnici proračuna, vanjski izvršitelji usluga, konzultanti, mediji)
Unutarnji	2. Rizici koji se odnose na planiranje, procese i sustave poslovanja	<ul style="list-style-type: none"> - Strategija, planiranje i politike, - Operativni procesi (izgled dizajna i opisi procesa) - Financijski procesi i dodjela proračuna - IT i drugi sustavi podrške
	3. Rizici koji se odnose na zaposlenike i organizaciju	<ul style="list-style-type: none"> - Ljudski resursi (kompetentnost, odgovornost, suradnja) - Etika i ponašanje unutar organizacije (prijevare, sukob interesa) - Interna organizacija (upravljanje, uloge i odgovornosti, delegiranje...) - Sigurnost zaposlenika, objekata i opreme
	4. Rizici koji se odnose na zakonitost i ispravnost	<ul style="list-style-type: none"> - Jasnoća, adekvatnost i koherentnost postojećih zakona, propisa i pravila - Druga potencijalna pitanja vezana uz zakonitost i pravilnost
	5. Rizici vezani uz komunikaciju i informacije	<ul style="list-style-type: none"> - Metode i kanali komunikacije - Kvalitetne i pravovremene informacije

Metode utvrđivanja rizika

- Korištenje podataka iz postojećih analiza
(realizacija planskih dokumenata, izvješća unutarnje i vanjske revizije...)
- posebni upitnici prilagođeni aktivnostima korisnika proračuna
- održavanje zajedničkih radionica (“brainstorming”)

OPIS RIZIKA

- prije procjene rizika potrebno je jasno formulirati odnosno opisati utvrđeni rizik uzimajući u obzir:
  - **uzrok rizika i**
  - **potencijalne posljedice** (učinak na cilj/način ostvarenja)

- Opis rizika ključan je za daljnju procjenu rizika

Primjer načina ostvarenja s različitim opisom rizika

- Način ostvarenja: implementirati novi IT sustav za praćenje rezultata naknadnih kontrola do konca 2011.

Postavite pitanje: **zašto** se ovaj cilj ne bi mogao ostvariti, i koji su razlozi ili uzroci?

Način ostvarenja: Implementirati novi IT sustav za praćenje rezultata naknadnih kontrola do konca 2011.

- **Opis rizika**

- “Neizvršavanje implementacije novog IT sustava za praćenje rezultata naknadnih kontrola do konca 2011.”

NIJE U REDU: Ovo je samo suprotno od željenog rezultata.

Time se nije dobio odgovor na pitanje “zašto se ovaj cilj ne bi mogao ostvariti?”

Način ostvarenja: Implementirati novi IT sustav za praćenje rezultata naknadnih kontrola do konca 2011.

- **Opis rizika**
- “Nedostatak zaposlenika”.

NIJE U REDU: Ne pruža nikakve informacije o mogućem utjecaju na način ostvarenja ili o točnom uzroku rizika.

Način ostvarenja: Implementirati novi IT sustav za praćenje rezultata naknadnih kontrola do konca 2011.

- “Nedostatak kompetentnih zaposlenika može uzrokovati kašnjenje u implementaciji IT sustava“.
- **BOLJE:** Spomenut je utjecaj na cilj ali nije dovoljno jasan. Međutim, nema informacija o uzroku rizika.

Način ostvarenja: Implementirati novi IT sustav za praćenje rezultata naknadnih kontrola do konca 2011.

- Nedostatak osposobljenih osoba može dovesti do značajnog kašnjenja pri uvođenju projekta (po procjeni oko 10-12 mjeseci). To je djelomično zbog nedovoljne edukacije.
- **OPTIMALNO:** Daje kvantificiranu procjenu utjecaja/učinka na cilj i utvrđuje uzrok rizika.

Ciklus upravljanja rizicima

- **2. korak: Procjena rizika**

PROCJENA RIZIKA

- utvrđene rizike je potrebno procijeniti kako bi se rangirali, utvrdili prioriteti i pružile informacije za donošenje odluka o onim rizicima na koje se treba usmjeriti.
- rizici se procjenjuju na temelju UČINKA i VJEROJATNOSTI
- učinak i vjerojatnost se procjenjuju opisno odnosno boduju se ocjenama od 1 do 3.

Prijedlog za procjenu učinka davanjem bodova odnosno opisom

Učinak	Ocjena	Opis
Velik	3	<ul style="list-style-type: none"> • Prekid osnovnih programa/pružanja usluga građanima • Veliki financijski gubici • Značajan gubitak imovine • Ozbiljne štete za okoliš • Značajan gubitak povjerenja javnosti • Pritisak javnosti za smjenom čelnika
Umjeren	2	<ul style="list-style-type: none"> • Prekid nekih osnovnih programa/usluga • Značajni financijski gubici • Gubitak imovine s umjerenim posljedicama • Izvjesne štetne posljedice za okoliš • Ozbiljne povrede prava • Djelomičan gubitak povjerenja javnosti • Utjecanje na poslovne ciljeve nižih prioriteta
Malen	1	<ul style="list-style-type: none"> • Kašnjenja u rokovima kod manje značajnih projekata/usluga • Minimalni financijski gubici • Gubitak imovine (male vrijednosti) • Privremene štetne posljedice za okoliš • Manje povrede prava • Djelomično negativan stav javnosti

Procjena vjerojatnosti rizika

- Procjenjuje se koliko je vjerojatno da će se rizik ostvariti?
- Uglavnom se temelji na prethodnom iskustvu i prosudbi

Vjerojatnost	Ocjena	Opis
visoka	3	Očekuje se da će se ovaj događaj javiti u većini slučajeva
srednja	2	Događaj se ponekad može javiti
niska	1	Nastanak događaja nije vjerojatan

Procjena ukupne izloženosti riziku

- Kako bi utvrdili najznačajnije rizike kojima ćemo upravljati potrebno je procijeniti ukupnu **izloženost riziku (učinak X vjerojatnost)**
- Ukupna izloženost riziku može biti:
  - Niska (ocjena 1,2)
  - Srednja (ocjena 3,4)
  - Visoka (ocjena 6,9)
- Izloženost riziku prikazuje se pomoću matrice u kojoj se povezuju učinak i vjerojatnost

Prikaz matrice u kojoj se povezuju učinak i vjerojatnost

UČINAK	3 velik	3	6	9 NEPRIHVATLJIVI RIZICI	
	2 srednji	2	4		6
	1 Malen	2	2		3
		1 niska	2 srednja	3 visoka	
		VJEROJATNOST			

Pristup za procjenu rizika

- pristup za procjenu rizika treba koristiti na jednostavan i pragmatičan način, odnosno treba ga shvatiti više kao način pokretanja strukturirane rasprave o rizicima, a manje kao sredstvo za uspostavljanje precizne "razine rizika"
- važno je razumjeti razloge koji se kriju iza ocijenjenog rizika i na temelju te informacije utvrditi jesu li potrebna daljnja istraživanja
- kod različite procjene putem rasprave potrebno je doći do zajedničkog stava!
- da bi se postiglo djelotvorno upravljanje rizicima važno je usmjeriti se na kritične rizike

Kritični rizici – primjer

Rizik se smatra kritičnim ako je ocijenjen najvišom ocjenom rizika (6 ili 9) u ovim situacijama:

- ako predstavlja izravnu prijetnju uspješnom završetku projekta/aktivnosti
- ako će uzrokovati znatnu štetu interesnim skupinama korisnika proračuna (građani, dobavljači, Vlada RH, sufinancijeri)
- ako je posljedica rizika povreda zakona i drugih propisa
- ako će doći do značajnih financijskih gubitaka (većih od 300.000,00 kuna)
- ako se dovodi u pitanje sigurnost zaposlenika
- ili u bilo kojem slučaju ozbiljnog utjecaja na ugled korisnika.

Izvješćivanje o utvrđenim i procijenjenim rizicima

- utvrđeni rizici i njihova procjena nisu sastavni dio strateškog plana, već se dostavljaju Ministarstvu financija kao prilog strateškog plana.
- utvrđeni rizici neće se javno objavljivati budući da je njihova svrha pomoći isključivo obveznicima u smanjenju opsega neizvjesnosti koja bi mogla biti prijetnja u ostvarenju definiranih ciljeva.

Tablica za utvrđene rizike u strateškom planu – Opći cilj 1

Posebni cilj	Rizik i njegov kratak opis	Učinak	Vjerojatnost	Ukupno	Način ostvarenja	Rizik i njegov kratak opis	Učinak	Vjerojatnost	Ukupno
Posebni cilj 1.1.	Naziv rizika br. 1				Način ostvarenja 1.1.1.	Naziv rizika br. 1			
						Naziv rizika br. 2			
						Naziv rizika br. 3			
	Naziv rizika br. 2				Način ostvarenja 1.1.2.				
... Naziv rizika br. 7				... Način ostvarenja 1.1.7.					

■ Praktični primjer

Postavljanje ciljeva na strateškoj razini

- **OPĆI CILJ: Makroekonomska i gospodarska stabilnost**
- **POSEBAN CILJ 1.1.: Učinkovito upravljanje javnim financijama**
- **NAČIN OSTVARENJA POSEBNOG CILJA:**
  - **1.1.3. Jačanje sustava unutarnjih financijskih kontrola u javnom sektoru**

Utvrđivanje i opis rizika uz način ostvarenja: Jačanje sustava unutarnjih financijskih kontrola u javnom sektoru

- **Rizik A:** Zbog nedovoljnog razumijevanja koncepta unutarnjih financijskih kontrola od rukovodeće strukture proračunskih korisnika te o potrebi jačanja sustava unutarnjih financijskih kontrola postoji mogućnost da će biti otpora u implementaciji aktivnosti na daljnjem razvoju ovog sustava, što će imati za posljedicu kašnjenje s provedbom određenih mjera kod korisnika proračuna koje su definirane Strategijom razvoja sustava unutarnjih financijskih kontrola u javnom sektoru za razdoblje 2009. – 2011.

Način ostvarenja: Jačanje sustava unutarnjih financijskih kontrola u javnom sektoru

- **Rizik B:** Zbog nekoordiniranog pristupa u provođenju reformi javne uprave između institucija koje su nositelji aktivnosti u provođenju reformi (MFIN, Min. uprave, druga TDU...) postoji mogućnost da se važnost sustava unutarnjih financijskih kontrola neće prepoznati prilikom donošenja određenih zakonskih i podzakonskih propisa odnosno razvoj sustava unutarnjih kontrola neće biti usklađen s određenim aktima koji su u nadležnosti drugih institucija

2. korak: procjena rizika

Rizik	Učinak	Vjerojatnost
A	3	3
B	3	2

Procjena ukupne izloženosti riziku

Rizik	Učinak	Vjerojatnost	Ukupna izloženost riziku
A	3	3	9
B	3	2	6

Pregled rizika na matrici

UČINAK	3 velik	3	6 Rizik B	9 Rizik A
	2 srednji	2	4	6
	1 Malen	1	2	3
		1 niska	2 srednja	3 visoka
		VJEROJATNOST		

Upravljanje rizicima kao dio procesa strateškog planiranja

